

PROF. DR. RAJKO KNEZ, USTAVNI SODNIK

➤ VANJA BOROVIČ

Prof. dr. Rajko Knez, predavatelj na Pravni fakulteti UM je spomladi prevzel novo pomembno funkcijo ustavnega sodnika. Ob tej priložnosti smo se pogovarjali z njim o tem kaj mu pomeni nova funkcija in tudi na to kako zdaj gleda na življenje in delo na univerzi.

Na funkcijo ustavnega sodnika ste bili izvoljeni kot profesor na Pravni fakulteti Univerze v Mariboru – kako vidite vlogo fakultete v vašem strokovnem življenju?

Fakulteta in Univerza v Mariboru sta mi nudili okolje, v katerem sem se lahko razvijal; odigrali sta vlogo, ki naj bi jo odigrala vsaka univerza. Univerza je ustanova, v kateri je mogoče široko in globoko razvijati ideje, stališča in misli. Če so razmere stabilne, so možnosti za strokovni razvoj na univerzi večje kot kjerkoli drugje. Seveda je odvisno od posameznika, ali te možnosti izkoristi. Hvaležen sem tako univerzi kot fakulteti za to priložnost.

Kot profesor in sodnik lahko povežete teorijo s prakso; kaj nam lahko poveste o tem? Menite, da je ta vez na univerzi oz. fakulteti ustrezna?

Nevarnost vsake izobraževalne ali znanstvene ustanove je, da postane samozadostna, da se med njo in potrebami v praksi ustvari določena vrzel, ki lahko sčasoma postane velika. Na področju prava je še najbolj resnična praksa tista na sodiščih, čeravno ne gre prezreti vseh drugih okolij. Z razmahom študijskih programov po letu 2004, z bolonjskim sistemom, se je iz študijskih programov umikala praksa. To mi nikoli ni bilo všeč. Iskal sem ta stik tudi za študente. Poleg tega, da sem potoval od enega delodajalca do drugega in iskal odgovore na vprašanja, kako se v praksi izkažejo naši diplomanti, sem dal pobudo za projekt Amicus curiae (prijatelj sodišča), ki je danes prerasel okvirje fakultete. Spoznal sem, da se je treba boriti proti vrzeli med teorijo in prakso, ne samo zaradi večine aplikacije znanja, temveč tudi zaradi vzgoje. To je element, ki ga pogrešam. Menim, da na fakultetah ne gre samo za izobraževanje, temveč kljub odraslosti tudi za vzgojo študenta. Odsotnost vzgoje se deloma kaže tudi v nepripravljenosti diplomantov na realno življenje, delo v skupini in medsebojno odvisnost zaposlenih. To ni novo. Odsotnost tega elementa traja že dolgo. Pogosta so okolja, kjer se zaposluje vrhunsko inteligenco, ki pa ni zmožna osnovnih človeških odnosov za uspešen delovni proces. Če tega ni, se sfižijo še tako preproste stvari in procesi.

Še pred izvolitvijo ste delali na Vrhovnem sodišču RS; kako je ta izkušnja doprinesla k vaši karieri in kako je vplivala na vaš odnos do dela s študenti?

Delo na Vrhovnem sodišču je bilo zame izjemna izkušnja; sicer naporna, a čudovita. Tam sem našel tudi tisto, kar mi je manjkalo; biti globoko v praksi, pomagati pri odločanju, iskati kratke, jasne, a trdne argumentacije, soočiti se s primeri, kot jih piše življenje, enostavno se premakniti iz sveta teorije in pogoste abstraktnosti v svet realnosti, kjer veliko štejejo ne le znanje in večina aplikacije, temveč tudi disciplina, sodniška strogost in odločnost ter iskanje odločitev kot skupek dobrega in pravičnega. Na Vrhovnem sodišču sem bil toplo sprejet. Bila je win-win situacija; na eni strani sem nudil pomoč, na drugi strani so me bogatili s prakso in pravno veščino, vse pa sem lahko prenašal neposredno v predavalnico. Nobena pot v Ljubljano mi ni bila težka.

Kako gledate na izobraževanje in vzgojo študentov na UM z vidika praktika? Ali lahko sedaj z neke druge perspektive ocenjujete svoje delo in delo drugih sodelavcev, pedagogov, profesorjev?

Kot sem omenil že prej; v zadnjih letih sem začel resnično pogrešati vzgojo. Lahko imate še tako ambicioznega in obetavnega študenta, a če z njim ni mogoče delati, če mu ego zamgljuje vso čustveno inteligenco, če že med

študijem ne loči med dovoljenim in primernim, potem bo v delovnem procesu, ko bo enkrat zaposlen, prej ovira kot karkoli drugega. Ugotovil sem tudi, da liberalen in prijateljski odnos do študentov nima samo pozitivnih lastnosti. Tudi študentje morajo vedeti, da ni primerno

zamujati ali zapuščati predavalnice, opraviti telefonski klic in se vrniti vanjo, po izpitu profesorje po elektronski pošti spraševati, kakšen je odgovor na določeno izpitno vprašanje, pisati preštevilna elektronska sporočila, tudi brez osnovne vljudnosti itd. Študentska leta bi bilo treba izkoristiti za pripravo na vstop v delovno okolje. Včasih je med življenjem na fakulteti in delovnim okoljem tako velika razlika, da se diplomanti težko znajdejo. To sem videl in doživel. Menim, da je treba že študij dojemati kot službo. A ima posebnosti – to je redka služba, kjer se lahko vlaga vase in dela zase, za svojo prihodnost, ne za delodajalca. Gre za delo in (samo)naložbo hkrati.

Kako pa gledate na samo delo zaposlenih na Univerzi v Mariboru v primerjavi z delom zaposlenih v sodstvu, če torej odmislimo študente in samo primerjamo obe delovni okolji?

Delo na sodišču je precej bolj individualno, dnevno je treba sprejemati odločitve, ki posegajo v položaj posameznika. Izjemno veliko je branja. Včasih na stotine strani za eno zadevo. Paziti je treba na vsak izrečen ali zapisan stavek. Vse mora biti pretehtano. Odločitve so predmet javne kritike, pogosto neupravičene in tudi nizkotne. Delo na univerzi je nekaj povsem drugega. Ima mnogo več osebne svobode. Tisti, ki so nagnjeni k temu, da hodijo v službo (in ne delat), lahko to hitro izkoristijo.

To sta dva svetova in včasih se zdita tako daleč drug od drugega. A pri obeh gre za ustvarjalno delovno okolje. Moti me, in tega ni malo, da ga medsebojni odnosi sfižijo. Izkušnja, ki jo imam s sodišč, je pozitivna – okolje, v katerem sem delal, je bilo disciplinirano, delovno, zavzeto. Drugače, kot ga predstavljajo mediji in nekateri kritiki ali teoretiki. Odgovornost do dela je bilo čutiti na vsakem koraku. Velika razlika je tudi v tem, da se na univerzi učitelji in asistenti ženejo za točkami Sicris itd., tam pa to ne pomeni nič. Tam nekaj pomeni znanje in rešitev nečesa realnega, ne abstraktnega. Razkorak je tukaj zelo velik in univerza ga že leta ne prepoznava; sodniki si z raznimi objavami, ki prinašajo točke, le redko pomagamo; dela in objave, ki nam pomagajo, pa običajno ne prinašajo točk. Za sodnika namreč ni pomembno, kje je objavljeno, temveč, kaj je objavljeno. V univerzitetnem publicističnem svetu rangiranih revij pa temu pogosto ni tako. Na področju prava bi to lahko bilo urejeno drugače, most med sodno prakso in teorijo pa bi lahko bil pomembnejši.

Prav tako vprašanje z nekaj distance – v kakšni družbi živimo, kaj lahko družba in z njo tudi univerza nudi mladim?

Živimo v družbi, ki se sooča z mnogimi težavami drugačne narave kot v preteklosti in menim, da je, žal, v fazi dekadence, čeprav si je to težko priznati. Mediji in z njimi družba se večinsko posvečajo instant temam, gradi se na negativizmu, v borbi na trgu je družba vedno bolj invazivna, mediji žaljivi, vse kar pač množicam da »kruha in iger«. Družbeni odnosi so pod vplivom vseh okoliščin napeti, slabi, stresni. Kapital hlepi po izkoriščanju. Hkrati uporabljamo približno trikrat več naravnih virov, kot jih je planet zmožen obnoviti. Večino vsega, kar vidite okoli sebe, predstavlja dolg bodočih generacij. Mladim prepuščamo poponoma drugačen svet, kot ga je baby boom generacija, ki ji sam pripadam, dobila v upravljanje. Smo tudi predzadnji (le pred Finsko) po kmetijskih površinah na prebivalca v EU, a prvi po trgovskih površinah na prebivalca. Potrebovali smo samo približno 60 let, življenjsko dobo enega človeka, da smo svet zelo spremenili. Politika nas še vedno sili, da se oziramo nazaj na teme, ki nas razdružujejo, družba je razklana pri vprašanih in projektih celo tam, kjer tega ne bi pričakovali in gre za koristi vseh. Le s težavo znamo delovati povezano. Lokalno ni nič drugače; druga okolja v Sloveniji nas prehitevajo. Parafriziram, a

preveč se ukvarjamo sami s seboj. Razlogi so prvenstveno na strani vodstev, a tudi vodenih, ki ne priznajo odgovornosti vodenja, kadar bi to morali. Če bi vse to spremenili, bi mladim že kazali boljšo pot, jim dajali okolje, kjer bi lahko imeli vizijo, drugačne vrednote in odnos do okolja, družbe. Mislim, da je moja generacija mladim to vzela. Na to ne moremo biti ponosni. Redki to vidijo in presežejo. Svetujem knjigo Miti današnjega časa (Umberto Galimberti); odpre oči in širi pogled na današnjo družbo.

S tem povezano tudi, kaj bi svetovali mladim? Za vami je več kot 25 let različnih delovnih izkušenj, videli ste, kako funkcionirajo druge države, tako na vzhodu kot zahodu, pri delu ste opazovali mnoge pedagoge, profesorje, poučevali ste 25 generacij študentov – ali lahko vse te izkušnje strnete v nekaj nasvetov mladim generacijam, kako naj najdejo svojo vlogo v družbi in poskrbijo zase ter za svojo kariero?

Mladim svetujem, da postanejo, kot se je nekdo nekoč izrazil, večinski lastniki samega sebe. To pomeni, da naj čimbolj razmišljajo o sebi in družbi, o svojem položaju v družbi, o tem, kako družba funkcionira, kaj je prav in kaj ne, kaj oblast pove in kaj bi morala povedati, pa ne. Svetujem jim tudi, da kritični presoji dodajajo veliko mero tistih značilnosti, ki jih uvrščamo pod čustveno inteligenco in etični

odnos do sočloveka. Prej ko bodo mladi razumeli samega sebe, prej bodo uspešni tako v svojem zasebnem kot tudi poklicnem življenju. Tega namreč, da bi spoznali in razumeli samega sebe in globino odnosa do drugih, nas družba in šola pravzaprav nikoli nista (na)učili, čeprav je to temelj vsega. Strokovnjaki pravijo, da je kognitivno zanje samo približno petina tistega, kar se nam v življenju pokaže kot uspeh našega položaja. Če to prevedemo, potem pomeni, da je diploma samo petina potencialnega uspeha, na vsem ostalem pa mora študent delati sam, brez pomoči. Osebnostno menim, da slednje povsem ne drži –tudi v teh preostalih odstotkih lahko univerza pomaga oz. bi morala pomagati.

Kje se vidite v prihodnje? Vas vrnitev v akademski svet še mika?

Moje življenje je sedaj popolnoma osredotočeno na Ustavno sodišče. Delo tam je zahtevno, izredno veliko ga je, delamo veliko in disciplinirano. Zadeve, ki jih rešujem, so večinoma zelo kompleksne, popolnoma te prevzamejo, neprestano razmišljam o njih in z njimi zaspiš ... Nimam časa ali volje za razmišljanje o prihodnosti. Zdaj je moj edini cilj, da delo v mandatu čim bolje opravim. Sem pa vesel, da sem z UM obdržal stike. Delo s študenti ima nek čar, ki ga kmalu začneš pogrešati.

